

інноваційних освітніх ідей. А отже, актуалізується проблема формування комунікативної компетентності майбутнього прокурора, який чітко бачить сенс і мету своєї роботи, орієнтований на реалізацію освітніх ідей, на творче перетворення себе в сфері спілкування та своєї діяльності

Література

1. Андреев А. Знания или компетенция? // Высшее образование в России. 2005. №2. – С.2-13.
2. Бегидова С.Н., Азова С.А. Акмеологический подход в профессиональной подготовке будущих специалистов университета // Вестник Адыгейского государственного университета. Майкоп: Изд-во АГУ, 2008. №3.
3. Бернн Э. Трансакционный анализ и психотерапия. Пер. с англ. – СПб: Братство, 1992. – 224 с.
4. Блауберг И.В., Юдин Е.Г. Становление и сущность системного подхода. – М.: Наука, 1973. – 271 с.
5. Журавель В.А. Проблемы теории та методології криміналістичного прогнозування. – Х.: Право, 1999. – 304 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під загальною ред. О.В. Овчарук. – К.: „К. І. С”, 2004. 3-21.
7. Кудрявцев В.Н., Казимирчук В.Л. Современная социология права. – М.: Юристь, 1995. – 297 с.
8. Мосталенко М.В. Философия и методы научного познания. – Л.: Лениздат, 1972. – 263.
9. Сластенин В.А. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. Пед. учеб. Заведений / В.А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е.Н. Шияном; под ред. В.С. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
10. Фруммин Исаак. Компетентносный подход как естественный этап обновления содержания образования. / EUREKANET.RU.
11. Яковлева Н.М. Подготовка студентов к творческой деятельности. – Челябинск: ЧГПИ, 1991. – 128 с.
12. Яковлев Е.В., Ковалева Н.О. Педагогическое исследование: содержание и представление результатов. – Челябинск: Изд-во РБИУ, 2010. – 316 с.

В статье описаны основные методологические подходы к процессу формирования коммуникативной компетентности будущих прокуроров. Для каждого подхода раскрыты цели, содержание формы и результат. Обосновываются психологические условия формирования коммуникативной компетентности будущих прокуроров.

The basic methodological approaches to process of formation of communicative competence for future public prosecutors are described in this article. Aims, content of the form and result, are opened for every approach. The psychological conditions of forming of communicative competence for future public prosecutors are substantiated.

©2012 р.

М. С. Дворник (м. Херсон)

ПРАКТИКИ ВІДТЕРМІНУВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНСТРУКТ

Проблема. Усе соціальне буття людини (а особистість не існує поза простором конвенційної реальності суспільства) спрямоване на пошук способів опанування власної повсякденності. Однак цей процес опосередковується величезною кількістю факторів, притаманних багатоманітній та почасти нестабільній людській природі. Особистість схильна до непродуктивного використання своїх ресурсів, лінощів та зволікання із виконанням завдань. Останнє викликає зацікавленість з точки зору соціогуманітарного знання, оскільки, маючи специфіку повторюваності в сучасних трансформаційних умовах, зазвичай негативно впливає на досягнення особистістю своїх цілей, заважає продуктивній діяльності у різноманітних сферах життя. Проблеми відкладання на потім, відтермінування, уникання, прокрастинації останніми роками глибоко досліджуються у західних наукових спільнотах, однак ми не зустрічаємо їх вивчення у контексті буденного, звичного практикування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт соціально-психологічних практик, який наразі стверджується в людинознавстві в якості теоретичного консенсусу між позитивістським та конструктивістським науковими підходами [4], вказує на певний спосіб особистісного конструювання та перетворення світу в умовах повсякденності. Соціально-психологічні практики – це скоріше процес, аніж явище, це дуальність особистісного та соціального [5], щоденні звичні вчинки [2], поточні соціальні події [11], те, що є безпосередньо зрозумілим і передбачуваним [10]. Наразі актуальним у вітчизняному науковому просторі стає розгляд поняття постнекласичних практик – таких, які є трансформативними і соціокультурними [1, 67], маргінальними (на відміну від класичних, прямолінійних) [9], контрольованими особистістю [6, 61], яка відчуває відповідальність за власні вибори, хоча не обов'язково є цілісною та зрілою [8]. Таким чином, пояснення суспільно-особистісних процесів крізь призму соціально-психологічних практик дозволяє вивчати, як відбувається осмислення та артикуляція накопиченого людського досвіду.

Американські та канадські дослідники, розглядаючи феномен прокрастинації як поведінки, пов'язаної із заміною важливих завдань на дії з нижчим пріоритетом, трактують її виключно в руслі неконструктивної діяльності через призму масивів кількісних даних, отриманих зі стандартизованих опитувальників та шкалювань. Мотиваційні теорії відкладання завдань вказують на такі ознаки прокрастинації, як пропущені граничні строки, втрачені можливості, встановлення особливих позицій серед оточуючих, зниження продуктивності, гаюння часу; а також емоційні детермінанти: зниження бойового духу, підвищення стресового стану, фрустрація та злість, низька мотивація [26]. Популярний сучасний дослідник П. Стіл у своїй монографії «Формула прокрастинації» ставить акцент на тому, що схильність до відтермінування є природною характеристикою людини, а динамічні суспільно-економічні процеси лише сприяють її активізації [32]. Прокрастинація саме як негативна схильність особистості має наразі декілька напрямів досліджень, серед яких можна виокремити індивідуально-

особистісні фактори (страхи, перфекціонізм), ситуативні особливості (наявність зовнішнього оцінювання, характеристики завдання, яке необхідно виконати), а також індивідні показники (статеві-вікові та культурні відмінності) [3]. Зауваження П. Стіла про те, що поняття прокрастинації та поведінки «відкладання завдань на потім» слід розмежовувати, заохочує розуміння нами останньої як практики відтермінування, яка може відбуватися повсякчасно і не обов'язково бути дисфункційною [32].

Мета статті: проаналізувати джерела феномену відтермінування та обґрунтувати його трактування в руслі соціально-психологічних практик.

Соціально-психологічні практики конструюються завдяки людській діяльності, і досягнення конкретної особистості можуть вносити зміни в динаміку практик, та ці досягнення не завжди бувають конструктивними. Коли ж певні практики багаторазово повторюються, відбувається засвоєння особистістю такої типовості, що можна відстежити у феномені прокрастинації.

У західних науково-психологічних колах з 1970-х років почались активні дослідження прокрастинації – постійної або циклічної неконструктивної поведінки особи, яка здатна виконати певну роботу і зволікає із прийняттям рішень або завершенням завдань. Власне, англійське слово «procrastination» походить від латинського аналогу «procrastinus»: pro – замість, попереду і crastinus – завтрашній [22].

Н. Мілгрем, у своїй роботі «Прокрастинація – недуг сучасності» вперше здійснивши історичний аналіз поняття, зазначав, що прокрастинація була властивою технічно розвинутих спільнотам, а нерозвинуті аграрні соціуми із нею складностей не мали [25].

У свою чергу, керівник сучасного наукового товариства Procrastination Reseach Group, професор Карлетонського університету Т. Пичил [27] на сайті спільноти демонструє копію обкладинки проповіді преподобного Уолкера, датовану XVII сторіччям, та розкриває її зміст: прокрастинація є гріхом, а схильність до неї залежить від волі особистості. Разом із цим, не менш вагомий дослідник у цій галузі Дж. Феррарі та його колеги зазначають, що негативний погляд на прокрастинацію виник після індустріальної революції 1750 року, а до цього феномен розглядався нейтрально, як розумний порядок дії або бездіяльності. Так, у стародавніх єгиптян існувало 2 дієслова, що позначали за змістом прокрастинацію: одне відображувало її позитивний бік (уникнення безрозсудної метушні), інше мало негативний відтінок (лінощі у виконанні необхідних справ). У Стародавньому Римі, вважають дослідники, коли мова йшла про відтермінування, це вважалося корисним і навіть розумним. Таким чином, Дж. Феррарі приходить до висновку, що у стародавніх культурах, коли йшлося про складні рішення, практика зволікання заохочувалась, а тенденції до імпульсивності та дій без належної завбачливості не схвалювалися [17].

П. Стіл вважає, що корені прокрастинації криються у людській природі, адже згадки про даний феномен є досить давніми [32]. Згідно із сучасними дослідженнями у сфері фізіології та нейробіології, причини прокрастинації – частково генетичні і мають відбиток у фундаментальній структурі головного мозку. Тут підкреслюється роль префронтальної кори [15]. Відповідно до положення, згідно з яким зволікання тісно пов'язане з імпульсивністю, ця ділянка мозку відповідає за такі виконавчі функції мозку, як планування, контроль імпульсів, увага, і діє у якості фільтру, зменшуючи вплив негативних подразників інших ділянок мозку. Пошкодження або низька активність у префронтальній корі відповідає зниженню індивідуальної здатності до фільтрації відволікаючих стимулів, в результаті чого може пригнічуватися організованість, втрачатися увага та підвищуватися рівень прокрастинації [33].

Проте окрім фізіологічних детермінант досліджувалися також й інші передумови прокрастинації. Велика кількість дослідників стверджує, що за прокрастинацією стоїть високий рівень особистісної тривожності та виснаження стресом, тобто за своєю суттю – це поведінка несвідомого уникання як психологічного захисту. Пояснення прокрастинації страхом невдачі або успіху та перфекціонізмом безпосередньо передбачає ситуацію оцінювання. Події з неминучою оцінкою діяльності зазвичай призводять до підвищення тривожності. Особистість, маючи думки про те, що вона не впорається із завданням, боїться розчарувати себе або інших. Рефлексія та зворотній зв'язок у такому випадку негативно впливають на рівень самооцінки, необхідний особистості для звичного функціонування.

Страх успіху може супроводжуватися небажанням стати центром загальної уваги, учасником конкурентної боротьби, викликати у когось заздрість чи роздратування, зайняти нетипову для своєї соціальної групи позицію. Успішність в такому випадку супроводжується переживанням того, що наступного разу від людини очікуватимуть більшого, або що успіх приверне увагу тоді, коли вона віддаватиме перевагу перебуванню у затінку.

Страх невдачі може свідчити про реальну або уявну нестачу здібностей. Згідно з Н. Яакуб, людина, яка переживає страх невдачі, буде проводити більше часу, тривожачись щодо майбутніх завдань, тестів або проектів, замість їх безпосереднього виконання або будь-якої іншої заміни діяльності. Недооцінка власних можливостей викликає почуття неспроможності та безпорадності. При дефіциті вмінь для виконання конкретних завдань, природним буде їх уникання. Прокрастинація, таким чином, несвідомо здається кращою, ніж виявлення необхідності вдосконалювати свої навички [34].

Часто за страхом невдачі стоїть перфекціонізм. Родинні очікування та стандарти, встановлені батьками, можуть бути настільки високими, що життя відповідно до них не видається можливим. Прокрастинація починає діяти, аби протистояти батьківським очікуванням і стандартам та захистити особистість від справжньої невдачі. Для перфекціонізму як одного з варіантів ірраціональних ідей характерною є постановка занадто складної задачі у поєднанні з необ'єктивною оцінкою власних можливостей, що робить досягнення мети від самого початку приреченим на невдачу. У гонитві за ідеальним результатом прокрастинатор може знехтувати встановленими часовими рамками, без упину щось виправляючи та удосконалюючи те, над чим працює [12]. Тому жодна кількість зусиль та часу задля завершення справи не буде достатньою [34].

Цікавим фактом є те, що люди, які не розглядають власний перфекціонізм як серйозну проблему, менше схильні до прокрастинації, ніж неперфекціоністи, у той час як суб'єкти, для яких їхній перфекціонізм є джерелом стресу, демонструють досить високий рівень прокрастинації [23; 29].

Дійсно, вважається, що у найбільшій мірі до прокрастинації схильні люди, чутливі до стресових впливів. Дж. Бурка та Л. Юен [12] зазначають, що стрес закінчення терміну виконання завдання передбачає паніку, страх, переживання небезпеки та ризику, і мобілізує тіло до найвищого рівня фізіологічної активності, коли людина демонструє високу швидкість реакції, спрямованість на досягнення максимального результату в найкоротший термін. Тиск обставин, настання «дедлайну» є вагомим джерелом екстремальних умов для натхнення, кращого виконання завдань, як вважають прокрастинатори. Хвилювання дійсно спричиняє викид адреналіну в тіло, що дає природний стимул діяти продуктивніше [13]. Та іноді така поведінка призводить до серйозних порушень: повторювані стресові ситуації виснажують та ослаблюють тіло. Коли час минає, а прокрастинатор ще не почав працювати над запланованим, йому стає все гірше: завдання не дає спокою, здаючись все важчим та менш здійсненним. Чим довше він відкладає, чим більше засмучується, тривожиться або гнівається, тим більшою стає вірогідність хронічного стресу. А коли людина втомлена, дезорієнтована, відчуває стрес та дискомфорт, рівень прокрастинації має тенденцію підвищуватися.

Дехто практикує відтермінування через власну неорганізованість. Якщо людина не прояснила для себе, для чого вона робить певні справи, або яке відношення вони мають до неї, вона не буде вважати їх пріоритетними, а тому постійно відкладатиме. Багато досліджень засвідчують, що прокрастинатори переоцінюють кількість наявного часу і недооцінюють кількість часу, яке насправді забере виконання завдання. Тому плани та графіки, які вони складають, часто є нереалістичними та непродуктивними для того, аби виконати необхідну роботу. Дослідження, проведене Дж. Феррарі та М. Спектер [30], показало високу негативну кореляцію прокрастинації з орієнтацією на майбутнє і позитивну кореляцію з орієнтацією на минуле, що свідчить про нестачу уваги прокрастинаторів до планування. Згідно з іншим дослідженням прокрастинатори у меншій мірі схильні оцінювати теперішнє з гедоністичних позицій, а замість цього демонструють високий рівень фаталізму [14; 21] та негативну оцінку минулого.

Тактика відкладання може базуватися і на інших мотивах, наприклад, будучи формою протистояння введеним графіками, стандартам та очікуванням. Для тих, кому характерні персоніологічні риси бунтарства, ворожості та негативізму, розклади та графіки сприймаються як відразливі, тим паче якщо вони складені неприємною суб'єктові людиною або він має працювати з тим, хто не подобається. Опір та непокірність можуть також бути пов'язані з періодом або обставинами, коли особистість просто не має бажання виконувати завдання. Це пов'язано із незгодою із ним або сприйняттям його як неважливого, тобто нестачею мотивації для його виконання.

Непривабливість задачі як ситуативний фактор прокрастинації, підкреслений у дослідженнях Н. Мілгрема та колег [24], визначає такі характеристики запланованого, як монотонність, складність, новизна, нудність, безглуздість або навпаки надмірна важливість. Більшість прокрастинаторів вважає, що з ними щось не так, якщо вони не мають мотивації до виконання завдання. Звичка «нічого не робити», доки не прийде натхнення або з'явиться мотивація підтверджується тезою про те, що «тіло у спокої має тенденцію залишатися у спокої, а тіло в русі – рухатися». Насправді ж досить мала кількість людей відчувають замотивованість та енергійність щодо перспективи виконання повсякденних обов'язків або інших рутинних справ. Більшість ці завдання наділяються статусом непривабливих та зовсім не захоплюючих. Найбільший досвід прокрастинації пов'язаний із повторюваними завданнями, запитами та потребами, адже коли людині набридають її справи, вона часто відкладає їх повторення [19].

Зволікаючи із виконанням завдань, людина, висловлюючись термінологією А. Адлера, може задовольняти своє прагнення до вищості [7]. Відкладаючи справи на потім, таким чином, людина змушує оточуючих коригувати їхні плани. Потреба задовольняється свідомо, чим дозволяє відчувати власну незалежність, а на несвідомому рівні нейтралізується страх втрати контролю над ситуацією, і прямиї конфлікти уникаються. В цьому випадку прокрастинацію можна назвати дефлективним захисним механізмом.

Поряд із цим прокрастинація може слугувати приводом для задоволення потреби з парадигми А. Маслоу [7] під загальною назвою соціальної – необхідності спілкування, прихильності, уваги до себе, спільної діяльності. Зовнішньо продемонстрована нездатність самостійного виконання завдань привертає увагу інших, що забезпечує суб'єкту комфорт і позбавляє від необхідності самостійно шукати нові шляхи самореалізації.

Теорія оцінки очікувань П. Стіла передбачає, що людина в ситуації багатоваріантності обирає цілі та завдання, які приносять задоволення, та які легше виконати. Відповідно, непривабливі завдання імовірно частіше відкладатимуться особистістю. До того ж винагорода є важливою не тільки у якості її цінності, але й завдяки швидкості її досягнення. Іншими словами, людина обирає те, що має не тільки хороші шанси на успіх, але й швидкі приємні наслідки, і відкладає те, що потребує значних та/або тривалих зусиль для досягнення [32].

На сьогодні предметом наукових дискусій [16; 28] є найпопулярніша тристороння модель прокрастинації, вперше запропонована Дж. Феррарі у 1992 році [18]: avoidant – викликана намаганням уникнути непривабливих справ; arousal – її метою є отримання гострих відчуттів в умовах дефіциту часу; decisional – виникає в процесі прийняття рішень. Однак емпірично існування такої прокрастинаційної трихотомії не було підтверджено, особливо, стосовно унікального та дефіцитарного типів. Єдиним фактором, який може пояснити усі класифікації прокрастинації, на думку П. Стіла, є домінуюче трактування прокрастинації як дисфункційного відкладання справ на потім [31].

Та окрім негативної ролі прокрастинації, в деяких роботах підкреслюється і її позитивний аспект. Дослідниками виділено 2 типи прокрастинаторів: пасивний та активний [20]. Активні прокрастинатори воліють працювати в умовах дефіциту часу і свідомо відкладають справи на потім. Було виявлено ряд подібних характеристик у активних прокрастинаторів та непрокрастинаторів: більш цілеспрямоване використання часу, більш висока впевненість у власній

ефективності, менша схильність до негативних переживань. Зволікання для активних прокрастинаторів необхідно для досягнення максимального рівня концентрації уваги та сил в умовах дефіциту часу.

Практики відтермінування насправді можуть охоплювати такі способи поведінки, які нестинуть позитивні або негативні наслідки для особистості. Дії, що можуть призвести до певних життєвих проблем та станів дискомфорту, є досліджуваними саме в руслі феномену прокрастинації. До того ж, на протилежному прокрастинації полюсі знаходиться імпульсивна поведінка виконання завдань при першій же можливості як засіб подолання тривоги, – і ці дії теж не завжди є адекватними та продуктивними. Такі ж персонологічні характеристики, як розсудливість, обачність, мудрість, спокій, розстановка пріоритетів, тобто поведінка з конструктивним акцентом, також має елементи уповільнення та зволікання.

Отже, соціально-психологічні практики відтермінування включають різноманітні способи поведінки особистості, пов'язані з рішеннями щодо виконання запланованих або необхідних завдань, та наслідки цих певних дій.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Оскільки концепт соціально-психологічних практик позначає поєднання особистісних та суспільних процесів повсякденності, на нашу думку, доцільним є його застосування до феномену відтермінування – «відкладання завдань на потім». Джерела прокрастинації – поняття, поширеного у західних наукових спільнотах, що вказує в першу чергу на неконструктивну поведінку особистості щодо прийняття рішень та виконання завдань, – дослідники вбачають у біологічних та психологічних особливостях природи людини. Зв'язок прокрастинації з тривожністю, страхами, перфекціонізмом, стресом можна пояснити через призму психологічних захистів, які повсякчасно допомагають нормальному функціонуванню особистості, а тому мають акцент буденного практикування. Мотиваційні теорії прокрастинації пояснюють її ситуативними факторами непривабливості завдань або відсутності натхнення, а потреби соціальної належності або досягнення вищості також вказують на повсякденність та повторюваність у спрямованості до відкладання справ. Прокрастинація, досліджувана як дисфункційна частина феномену відтермінування, не дає повного уявлення про практики, способи дій особистості в соціумі щодо виконання запланованих або необхідних завдань, тому перспективним є дослідження конструктивної частини практик відтермінування за допомогою якісних соціально-психологічних методів. Цілісне уявлення щодо практик відтермінування допоможе з'ясувати, як накопичений досвід соціалізованої особистості позначається на опануванні нею горизонтів власного життя.

Література

1. Аршинов В. И. Постнекласические практики в контексте проблемы конвергирующих технологий / В. И. Аршинов. // Постнекласические практики: предметные области исследований. – М.: РАГС, 2008. – С. 66-75.
2. Бурдые П. Структуры, habitus, практики / П. Бурдые. [Под ред. А.В. Леденевой] // Современная социальная теория: Бурдые, Гидденс, Хабермас. – Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995. – С. 17-18.
3. Варваричева Я. И. Феномен прокрастинации: проблемы и перспективы исследования / Я. И. Варваричева // Вопросы психологии. – 2010. – №3. – с. 121-131.
4. Волков В. В. О концепции практик в социальных науках / В. В. Волков // Социологические исследования. – 1997. – №6. – С. 9-23.
5. Гидденс Э. Устройство общества: Очерк теории структуризации / Э. Гидденс. – М., 2003. – 528 с.
6. Гутнер Г. Б. Понятие практик и характер постнекласического исследования / Г. Б. Гутнер // Постнекласические практики: определение предметных областей: междунар. междисциплинар. семинар : материалы / Под общ. ред. О. Н. Астафьевой – М.: Макс-Пресс, 2008. – С. 60-66.
7. Индивидуальная психология А.Адлера и теория самоактуализации А.Маслоу. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.psichology.vuzlib.net/book_o369_page_28.html.
8. Рыжко В. А. «Опыт» – «практика» – «практики». [Электронный ресурс] / В. А. Рыжко // Збірник наукових праць. Totallogy-XXI. Постнекласичні дослідження. Міжнародний проект «Постнекласичні практики у змінюваному світі». – 2008. – Випуск 19. – Режим доступа: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/totallogy/2008_19/rug_op.htm.
9. Свирский Я. И. Постнекласические практики / Я. И. Свирский // Постнекласические практики: определение предметных областей: материалы международного междисциплинарного семинара. – М.: Макс-Пресс, 2008. – С. 37-42.
10. Титаренко Т. М. Психологічні особливості буденного дискурсу / Т.М.Титаренко // Актуальні проблеми психології: Том 2. Психологічна герменевтика. – К., 2001. – Вип. 1. – С. 76-85.
11. Штомпка П. Социология социальных изменений. [Электронный ресурс] / П. Штомпка; пер. с англ. – М., 1996. – 416 с. – Режим доступа: <http://socioline.ru/pages/petr-shtompka-sotsiologiya-sotsialnyh-izmenenij>.
12. Burka J.B. Procrastination: Why You Do It, What to Do About It Now / Jane B. Burka, Lenora M. Yuen. – Cambridge, MA: Perseus Books, 1988. – 322 p.
13. Diaz-Morales J. An integrated view of personality styles related to avoidant procrastination / Diaz-Morales J., Cohen J., Ferrari J.R. // Pers. and Ind. Diff. – 2008. – Vol. 45, № 6. – P. 554-558.
14. Diaz-Morales J. Procrastination: Different time orientations reflect different motives / Diaz-Morales J., Ferrari J.R. // J. of Research in Personality. – 2007. – Vol. 41, № 3. – P. 707-714.
15. Evans J. R. Handbook of Neurofeedback: Dynamics and Clinical Applications / Evans, James R. – Psychology Press, 2007. – P. 293.
16. Ferrari J. R. Life regrets by avoidant and arousal procrastinators: Why put off today what you will regret tomorrow? / Ferrari J.R., Barnes K., Steel P. // J. of Ind. Diff. – 2009. – Vol. 30, № 3. – P. 163-168.

17. Ferrari J. R. Procrastination and task avoidance / Ferrari J. R., Johnson J. L., McCown W. G. – New York: Plenum Press, 1995.
18. Ferrari J. R. Psychometric validation of two procrastination inventories for adults: Arousal and avoidance measures / Joseph R. Ferrari // Journal of Psychopathology & Behavioral Assessment. – 1992. – Vol. 14(2). – P. 97-110.
19. Horowitz M. Personality, Styles and Brief Psychotherapy / Horowitz, M., Marmar, C., Krupnick, J., Wilner, N., Kaltreider, N., Wallerstein, R. – New York: Basic Books, 1984. – P. 15-66.
20. Hsin Chun Chu A. Rethinking procrastination: Positive effects of «active» procrastination behavior on attitudes and performance / Hsin Chun Chu A., Nam Choi J. // J. Soc. Psychol. – 2005. – Vol. 145, № 3. – P. 245-264.
21. Jackson T. The impact of hope, procrastination, and social activity on academic performance of midwestern college student / T. Jackson, K. E. Weiss, J. J. Lundquist, D. Hooper // Education. – 2003. – Vol. 124, № 2. – P. 310-320.
22. Lowman R. L. Counseling and Psychotherapy of Work Dysfunctions / Lowman R. L. – Washington, DC: APA Books, 1993. – P. 53.
23. McGarvey J. A. The almost perfect definition. Research / McGarvey J. A. // Penn State. – 1996. – Vol. 17, № 3.
24. Milgram N. A. Correlates of academic procrastination: discomfort, task aversiveness and task capability / Milgram N.A., Marshevsky S., Sadeh C. // J. of Psychol. – 1995. – Vol. 129, № 2. – P. 145-155.
25. Milgram N. A. Procrastination: A malady of modern time / Noach Milgram // Boletin de Psicologia. – 1992. – Vol. 35:83. – 102 p.
26. Monchek M. Stop Procrastinating... Now! The Personnel Administrator / Monchek M., Munchik S. – 2004. – Vol. 33, Issue 6. – P. 14.
27. Pychyl T. A Brief History of Procrastination. [Електронний ресурс] / Timothy Pychyl. – Режим доступу: http://http-server.carleton.ca/~tpychyl/prg/research/research_history_term.html.
28. Simpson K. In search of the arousal procrastinator: Investigating the relation between procrastination, arousal-based personality traits and beliefs about procrastination motivations / Simpson K., Pychyl T. // Pers. and Ind. Diff. – 2009. – Vol. 47, № 8. – P. 906-911.
29. Slaney R. Perfectionism: scale development and a study of perfectionistic clients in counseling / Slaney R., Johnson D.P. // J. of College Student Development. – 1996. – Vol. 37, № 1. – P. 29-41.
30. Specter M. H. Time orientations of procrastinators: Focusing on the past, present, or future? / Specter M. H., Ferrari J. R. // J. of Soc. Behav. and Personality. – 2000. – Vol. 15, № 5. – P. 197-202.
31. Steel P. Arousal, avoidant and decisional procrastinators: Do they exist? / Steel, P. // Personality and Individual Differences. – 2010. – Vol. 48, № 8. – P. 926-934.
32. Steel P. The Procrastination Equation: How to Stop Putting Things Off and Start Getting Stuff Done / Piers Steel. [Perennial]. – 2012. – 339 p.
33. Strub R. L. Frontal lobe syndrome in a patient with bilateral globus pallidus lesions / Strub, R.L. // Archives of neurology. – 1989. – Vol. 46 (9). – P. 10-24.
34. Yaakub N. Procrastination Among Students in Institutes of Higher Learning: Challenges for K-Economy. [Електронний ресурс] / Yaakub, N. – 2000. – Режим доступу: <http://mahdzan.com/papers/procrastinate/>

Практики отсрочки как социально-психологический конструкт. Статья посвящена проблематике откладывания личностью дел «на потом». Обосновывается трактовка феномена отсрочки в русле социально-психологических практик как повторяемых, обыденных актов жизнеконструирования; источники промедления как procrastination рассматриваются сквозь призму индивидуально-типологических и ситуационных факторов.

Delaying Practices as the Socio-psychological Construct. The article is dedicated to the agenda of personality's delaying. The interpretation of the delay phenomenon in the mainstream of socio-psychological practices as repetitive, mundane life-construction acts is substantiated; the sources of delay as procrastination are considered through the prism of individual-typological and situational factors.

©2012 р.

О. В. Овчаренко (м. Черкаси)

ЦІЛІСНІСТЬ ПСИХІЧНОГО В КОНТЕКСТІ ПРИНЦИПІВ ГОЛОДИНАМІКИ

Постановка проблеми. Практична психологія на сучасному етапі її становлення спирається на цілісність психічного у його свідомих та несвідомих виявах. Глибинно-психологічне пізнання цілісної психіки, що здійснюється в межах психодинамічної теорії (Т. С. Яценко) сприяє розв'язанню внутрішніх суперечностей, що детерміновані неусвідомлюваними тенденціями у їх різноспрямованості та єдності.

Аналіз наукових джерел і публікацій. Дослідниками традиційно психіка суб'єкта розглядалася в межах вивчення її свідомого або несвідомого аспекту у їх автономії. Розвиток практичної психології у глибинно-психологічному спрямуванні пов'язаний з пізнанням цілісного феномену психічного у єдності суперечливих тенденцій. Цілісність психічного у психодинамічному підході (Т. С. Яценко) передбачає взаємозв'язок свідомої та несвідомої його сфер у їх автономії та синергетичній єдності. Сутність антиномії між вказаними підструктурами психіки індивіда полягає в функційних характеристиках свідомого та несвідомого аспекту психічного.